

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук,
професора, завідувача кафедри загальної та практичної психології
Кам'янець-Подільського національного університету**

імені Івана Огієнка

Онуфрієвої Ліани Анатоліївни

на дисертаційне дослідження Ряховської Тетяни Леонідівни на тему:

«Вплив когнітивно-поведінкової терапії на тривожні

стани у хворих на шизофренію»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за

спеціальністю 053 – «Психологія»

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ряховської Тетяни Леонідівни зумовлена необхідністю вивчення психотерапевтичного потенціалу когнітивно-поведінкового підходу у клінічній роботі з хворими на шизофренію, що мають ознаки супутніх тривожних станів, з метою вдосконалення системи профілактичної, діагностичної та психотерапевтичної роботи у клініці ендогенних психічних захворювань. Актуальність ефективного психотерапевтичного впливу на тривожні стани у хворих на шизофренію зумовлена тим, що тривожність виступає важким дезорганізуючим емоційним чинником, що негативно позначається на роботі усього психічного апарату людини, а хронічне переживання тривоги пригнічує активність хворого, знижує її готовність до боротьби, сприяє виникненню апатії, породжує песимізм та зневіру у власних силах.

Аналіз основного змісту дисертації дає підстави стверджувати, що авторкою дисертації доцільно обрані об'єкт, предмет та мета дослідження, що дозволило чітко визначити завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать представлені результати, сформульовані до них висновки та рекомендації, які поетапно висвітлено в роботі та підтверджено апробацією та схваленням на значній кількості міжнародних і всеукраїнських науково-

практичних конференціях та за кордоном (Франція, Великобританія, Німеччина). Результати дослідження знайшли повне відображення в 11 публікаціях, з них 3 статті у наукових фахових виданнях та 7 тезах доповідей, 1 одноосібна стаття, опублікована у закордонному періодичному виданні.

У дисертаційній роботі детально і доказово розкрито вихідні науково-теоретичні положення, які визначають позицію авторки, сформовано експериментальні гіпотези та надані ґрунтовні висновки дослідження. Напрацьований матеріал, мета та завдання зумовили відповідний структурний зміст роботи, який складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і додатків.

На нашу думку, цінним у науковій роботі є те, що дисертанткою розроблена теоретична модель дослідження методів диференційної оцінки тривожних станів у хворих на шизофренію, чітко визначено місце когнітивно-поведінкової терапії в комплексному лікуванні таких станів. Представлена ґрунтовна робота щодо дослідження та аналізу ефективності наявних методів диференційної оцінки, розроблено та впроваджено низку авторських методик (анкета та клінічне інтерв'ю). Значущим додатком є приділена авторкою увага аналізу проблеми особливих викликів психотерапії хворих на шизофренію, надано рекомендації, що розкривають критерії особливого підходу до терапії таких хворих, представлення детального опису клінічного випадку.

Здобувачкою розроблено підхід, основними сутнісними ознаками якого виступає оцінка кожної окремої функціональної компоненти експериментального дослідження в контексті вивчення тривожних станів у хворих на шизофренію. Запропонований підхід безперечно сприятиме удосконаленню не тільки формування безпосереднього підґрунтя для проведення експериментальних досліджень, але й здатний безпосередньо удосконалити процес експериментальної оцінки психотерапії тривожних станів хворих на шизофренію методами когнітивно-поведінкового підходу.

Здобутком авторки є те, що в роботі відображено результати теоретичного та методологічного аналізу значної кількості наукової

літератури, уточнені основні категорії та поняття психологічного дослідження, які створюють цілісне розуміння впливу когнітивно-поведінкової терапії на тривожні стани у хворих на шизофренію. Узагальнення результатів дослідження наукових джерел засвідчило особливу значущість накопичених у психології відомостей про когнітивні, поведінкові та емоційні реакції на стрес, необхідність їх використання для створення концептуальної моделі управління тривожними станами у хворих на шизофренію.

Авторкою доведено, що актуальним виявляється розв'язання питання про доцільність проведення комплексної оцінки тривожних станів і психотерапевтичних заходів методами когнітивно-поведінкової терапії щодо їх лікування у хворих на шизофренію. Визначено найефективніші методи виявлення тривожних станів у хворих на шизофренію.

Викладений дисертанткою аналіз результатів емпіричного етапу дослідження характеризується послідовністю і статистичною обґрунтованістю, на підставі чого сформульовано важливі та послідовні висновки.

У цілому, дослідження Ряховської Тетяни Леонідівни виконано на достатньому науковому та методичному рівнях. Дисертація відзначається науковою новизною отриманих результатів, серед яких: поглиблено уявлення про психологічні механізми виникнення тривожних симптомів у хворих на шизофренію; розроблено концептуальну модель управління тривожними станами у хворих на шизофренію з опорою на здобутки когнітивно-поведінкового підходу; окреслено функціональні компоненти експериментальної оцінки психотерапії тривожних станів хворих на шизофренію методами когнітивно-поведінкового підходу та здійснено експертну оцінку та ранжування ефективності методів виявлення тривожних станів у хворих на шизофренію; здійснено експериментальну перевірку та доведено ефективність психотерапевтичного потенціалу методів, прийомів і технік когнітивно-поведінкової терапії щодо подолання симптомів тривожних станів у пацієнтів із шизофренією.

Теоретичне значення дослідження Ряховської Т.Л. полягає у визначенні ключових феноменологічних особливостей прояву тривожності у хворих на шизофренію та їх впливу на перебіг первинного захворювання. Авторкою теоретично обґрунтовано високу ймовірність появи супутніх емоціогенних розладів у хворих на шизофренію та розкрито психологічні механізми їх формування. Побудовано концептуальну модель управління тривожними станами у хворих на шизофренію.

Практичне значення дослідження Ряховської Т.Л. полягає у тому, що емпірично виокремлено найефективніші психодіагностичні засоби виявлення рівня тривоги у хворих на шизофренію, що можуть використовуватись на діагностичному етапі роботи з такими пацієнтами. Дисертанткою доведено ефективність когнітивно-поведінкового підходу у роботі із симптомокомплексом тривожних станів у хворих на шизофренію та детально висвітлено арсенал психологічних технік когнітивно-поведінкової терапії, що можуть застосовуватись у клінічній практиці терапевтичної допомоги таким пацієнтам.

Заслуговує на позитивну оцінку логічність викладу змісту дисертації, його завершеність загалом. Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що поставлені завдання повністю реалізовано, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових положень має суттєве значення для психології.

Позитивно оцінюючи зміст і основні результати, науково-теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за потрібне висловити деякі дискусійні моменти та пропозиції:

1. Важливим аргументом на користь актуальності дослідження проблематики тривожності при шизофренії зазначено необхідність забезпечення валідної діагностики щодо відмежування симптомів шизофренії від симптомів тривожних станів. У роботі, зокрема в першому розділі, змістовно викладено теоретичний матеріал щодо цього питання. Необхідно

було би, на наш погляд, глибше розкрити зміст та особливості використання цього підходу саме в практичній частині емпіричного дослідження.

2. У третьому розділі, аналізуючи основні результати констатувального етапу, не зайвим було би здійснити порівняльний аналіз отриманих даних із даними досліджень інших авторів.

3. Четвертий розділ значно виграв би, якби в ньому було наведено також опис клінічного випадку щодо пацієнта із клінічним рівнем вираженості тривожності з детальнішим описом того, що заважало в позитивному результаті психотерапії.

4. За результатами формувального експерименту бажано було би розробити методичні рекомендації щодо особливостей реалізації концептуальної моделі управління тривожними станами у хворих на шизофренію.

Утім, зазначені зауваження і побажання принципово не знижують якості дисертаційного дослідження, а мають рекомендаційний характер, та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Ряховської Тетяни Леонідівни.

Загальний висновок: Дисертаційна робота Ряховської Тетяни Леонідівни на тему «Вплив когнітивно-поведінкової терапії на тривожні стани у хворих на шизофренію» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, характеризується актуальністю, науковою новизною, має теоретичне та практичне значення. Робота містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення й обґрунтовані висновки, що повною мірою висвітлено в наукових публікаціях авторки.

Висловлені зауваження та побажання, в основному, є дискусійного характеру, а тому не мають суттєвого впливу на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Ряховської Тетяни Леонідівни «Вплив когнітивно-поведінкової терапії на тривожні стани у хворих на шизофренію» відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053

«Психологія», вимогам п.10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а її авторка – Ряховська Тетяна Леонідівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

Доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної
та практичної психології
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка МОН України

Ліана ОНУФРІЄВА

